

## FTIETAQ ĊKEJKNIN

Ta' Ġer. Azzopardi

Qabel żmieni u fi tfuliti la kien hawn 'talkies', la T.V. u lanqas karozzi tal-linja ma kien hawn biex iġorru n-nies minn hawn għal hawn, haġa li ġiebet lill-Mellieħa qrib tal-Belt, jew kif iġhid il-qawl "riħ ta' siegħa jnaddaf qiegħa" u f'radda ta' salib ibattlu l-belt minn dawk l-eluf li f'xi waqtiet jingemgħu fiha.

It-toroq kienu għadhom imdawla bil-fanali bil-lampa tal-pitrolju, li ma' l-iċken ziffa jintfew u jaqa' dlam ċappa wkoll fejn kien hemm roqgħa ċkejkna ta' dawl mitfi. U moħħ il-kotra maltija ma kienx imdawwal wisq iżjed mit-triqat maltin f'lejla xitwija, għad li għemilhom aktarx li kien iżjed ġenwin.

Dak iż-żmien ir-raħal kien iċ-ċentru tal-hajja għall-kotra ta' niesu u tista' tgħid li hadd ma kien joħroġ minnu bla hteġa. Għalhekk ftit kien isir taħlit u bdil ta' hsbijiet. Kulhadd kien jaf lil xulxin bil-ftietaq b'kollox għax moħħhom u għajnejhom aktarx li kienu biss f'għemil il-ġar.

Mela fi tfuliti niftakar raġel magħmul — Ġanni l-Felfuli — raġel twajjeb, iqum għal ta' l-ewwel u jisma' tat-tieni wkoll fix-xitwa għax ikun għadu ma sebaħx, u mal-għabex, malli jisma' l-qanpiena ddoqq hu jerħilha lejn il-knisja għar-rużarju, għajjen kemm ikun għajjen wara jum fl-għalqa, għax Ġanni kien jaħdem il-biċċtejn raba' li kellu.

Dak iż-żmien kien hawn id-drawwa li waqt il-quddiesa xi hadd iġhid ir-rużarju b'lehen ftit u xejn għoli biex l-erbgha ta' ma' dwaru jgħidu miegħu. Ġanni kien wiehed minn dawn u donnu kellu l-għasel biex fil-knisja jiġbor ġgajta ma' dwaru biex iġhidu miegħu r-rużarju. Meta kien jasal għat-tieni misterju tal-glorja kien iġhid:— "Nikkunsidraw u nikkuntemplaw it-tieni misterju meta Sidna Ġesù Kristu tela' s-sema bil-bandiera u t-tanbur!"

Wara s-Salve Regina kien iġhid il-Paternostrijiet għall-fehma tal-Papa, lil San Ġużepp, lil Santa Katerina u San Duminku, għall-erwieh u lil San Bert "biex ibeghedna minn tal-ġakketta hamra fid-deżert."

Tal-ġakketta hamra kienu s-suldati Ingliżi u darba oħti l-kbira (u din tenniċieli das-sajf stess, meta kienet hawn Malta) li fis-sajf kienu fuq it-tarġiet ta' quddiem id-dar taz-zijiet, li dik il-ħabta kienet fit-tarf nett tar-raħal, miġburin ma' erba' nisa ġirien iġhidu kelma għall-frisk, u m'għandniex xi ngħidu r-rużarju ma kienx jonqos qabel l-irqad. U diñ oħti, li kienet għadha daqsxejn ta' tfajla, wara s-Salve Regina għamlet bħal Felfuli u talbet biex San Bert ibeghedhom minn tal-ġakketta hamra.

ra fid-deżert.

Malli lissnet dal-kelmiet mara qawwija, imlaqqma l-hoxna, telqet tiġri lejn darha waqt li l-bqija komplew ir-rużarju. Kien ilhom li temmew ir-rużarju meta l-hoxna reggħet marret hdeghom u qaltilhom “mela intom bqajtu hawn, jien tlaqt għax hsibt li ġejjin is-suldati meta Karmni semmiet li ġejjin tal-ġakketta hamra mid-deżert!”

Kollha nfexxew jidhku u qalulha bil-ġakulatorja tal-Felful.

Dan Ġanni, raġel twajjeb issemmix, kien Għargħuri u għalhekk kien devot ta' San Bert. Kien ihobb lill-Madonna wkoll, tant li biex ifahharha darba lili, kif konna niżlin in-niżla t'Alla u Ommu, ahna u sejjrin lejn il-Magħtab, qalli “l-Madonna kienet hajjata gwappa — mhux bħal Peppina tiegħi bil-kemm taf tagħmel roqgħa — u n-nies tar-raħal kollha għandha kienu jhitu!”

Trid tara lil dan Ġanni mdawwar b'qabda tfal imfarfrin (jien wiehed minnhom) u xi erbat irġiel magħmula, fi żmien il-Ġublew tal-1925 meta mill-Knisja konna mmorru tal-Mirakli bir-rużarju, biex nisimghuh iġhid “tal-bandiera u t-tanbur, tal-ġakketta hamra fid-deżert” u xi tnejn ohra waqt il-litanija.

\* \* \*

Darba fit-tard ġmielu suldat Inġliż mar fuq erbat irġiel ma' ġenb hanut jistaqsihom għal “Żabbar gate to Cottonera” u l-iżjed wiehed ta' moħħu miftuħ minnhom qallhom li dak kien qiegħed ifittex liż-Żgħabur tal-kantuniera.

“Imxi ha nurik fejn jogħqod iż-żgħabur” qallu, bil-malti u għamillu sinjal biex jimxi u telqu.

Naħseb li l-Inġiż fehem li dak sa jqabbd u t-triq għal Verdala Barracks, għad li kien Hal Lija.

Bl-ingenwitá kollha dal-ħabib tagħna wasslu wara l-bieb taż-Żgħabur u ħabbatlu għal darba tnejn u meta dan deher fil-bieb bil-flanella u qalziet ta' taħt, għaliex kien ġa mar jorqod. “Salv” qallu dal-Inġliż qed jistaqsi għalik.” Salvu qallu: “Yes Master?”

“I want Żabbar gate to Cottonera” wieġeb l-Inġliż. Mela mhux lili jrid dan, qal baxx, baxx u qallu “go way down straight, long way Żabbar” u b'idu wrieh liema triq jaqbad. U malli l-Inġliż warrab, iż-Żgħabur tgħidx kemm iżża ħajr lil Peppi talli qajmu għal xejn!

\* \* \*

Ġanni hanxuxa kien qabeż l-erba' għexieren biċċa sewwa u moħħu beda jegħja u erhilu jgħid li jrid mar-raħal. Darba ħareġ mid-dar u ntasab bil-qiegħda fuq it-tarġa l-kbira tal-mużajk ta' quddiem bieb il-villa li hemm fil-hara, li dak iż-żmien aktarx li kienet għand il-Professur Caruana. X'hin baramlu telaq 'il fuq, daħal ġo sqaq twil u mar ħabbat

il-bieb tar-remissa li kien hemm fil-faċċata. Katarin bexxqet il-bieb u malli rat lil Ġanni twil, twil iġhajjat: “iftahli, halli mmur ir-raħal” Katarin, imdahħla fiż-żmien, qatt ma tidher barra ħlief għall-bżonn, beżgħet, għalqet il-bieb, żammet il-lukkett u deffset is-sokra u bdiet tgħajjat lil huha biex ikeċċih.

Huha Peppi, mgħawweġ bil-piż taż-żmien, xiref mit-tieqa tal-għorfa fuq ir-remissa u għajjatlu biex jitlaq, waqt li Ġanni mqabbad mal-ħabbata, iġhajjat “iftahli”. Kienu qegħdin tajjeb: Katarin tixher minn ġewwa għax ħasbet li jrid jidhol għaliha biex joqtolha, u Peppi mit-tieqa iġhajjat “ċipuli laqċa ħajwattapielu” (ġibuli laqxa ħalli nwaddabħielu).

U did-daħka damet sejra sakemm waslet Mannan, mart Ġanni, war-bitu minn mal-bieb ta’ Katarin u wara ħaditu fuq karettun lejn id-dar, jew skond il-fehma tiegħu, lejn ir-raħal.

\* \* \*

Fi tfuliti kont nismagħhom jirakkuntaw kif darba fit-tard fil-għaxija xi erbat irġiel kienu f’ħanut jieħdu qatra nbid u jgerrmu xi żewġ fuliet inkaljati jew xi karawetta u jgħidu kelmtejn meta jisimgħu żewġ sparaturi u wieħed minn dawn iġħid: “tih tir ieħor għax ma lqattux” u baqgħu jilagħbu. Wara mument jisimgħu l-krib u johorġu u jsibu raġel mal-art jitkaxkar u jżomm żaqqu, u jsibu lill-midrub jkun jiġi ħu dak li biex jiċċajta qal: “tih tir ieħor għax ma qtiltux!”

Il-midrub qallhom min sparalu u ftit wara miet.

Xi tlett tijem wara lil dak li spara jsibuh mgħallaq ġo kamra fit-triq tal-Imtarfa, taħt il-Villa Rumana, ir-Rabat.